

УДК 94:355.425.4101(093.2):[303.54:314.113](477.83/.87)“1945/1954”

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДРАХУНКІВ ЦИФРОВИХ ДАНИХ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ У КАРПАТСЬКОМУ КРАЇ ОУН (1945–1954)¹

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
кафедра історії України,
вул. Лесі Українки 46, 82100, Дрогобич, Львівська область, Україна

У статті на прикладі Карпатського краю ОУН, що територіально охоплював окремі радянські адміністративно-територіальні одиниці (зокрема, низку районів Станіславської, Дрогобицької, Чернівецької і Закарпатської областей), автор здійснив підрахунок чисельності підпільних і повстанських формацій, загальних втрат (вбитими, заарештованими, виведеними із повинною, виселеними особами), кількості акцій проведених підрозділами українського Руху Опору, масштабів колективізації і встановлення кількості репресованого населення. Розроблено оригінальну методику підрахунку бойових операцій підрозділів українського Руху Опору і чисельності втрат сторін збройного протистояння. Для визначення інтенсивності та розмаху антикомуністичного руху у регіоні здійснено детальний порівняльний аналіз повстанських акцій в Карпатському і Львівському краях ОУН. Доведено, що попри неточності в отриманих таким способом цифрових даних на сьогодні це один із найоптимальніших методів встановлення остаточних результатів. Апробовану методику автор використав для коректної оцінки чисельності проведених радянською адміністрацією депортаційних заходів у 1944–1955 рр., а також для встановлення кількості виселених сімей з території, що охоплює сім областей західного регіону Української РСР. Джерельною основою для дослідження стали документи і матеріали, що зберігаються у Галузевому державному архіві Служби Безпеки України.

Ключові слова: методика підрахунку, чисельність, український Рух Опору, Організація Українських Націоналістів, Українська Повстанська Армія, Карпатський край ОУН.

Здійснення підрахунків чисельності підпільних і повстанських формацій, загальних втрат вбитими, заарештованими, виведеними із повинною, виселеними особами, кількості проведених націоналістами акцій, масштабів колективізації залишається предметом обговорення і дискусії дослідників. Остаточного розв'язання ця проблема наразі не має. Це стосується і Карпатського краю ОУН, оскільки наявні джерела, хоч і не дають точної відповіді, однак дозволяють адекватно визначити масштаби діяльності підпілля.

Питання методики цифрових підрахунків щодо функціонування українського визвольного руху на західноукраїнських землях практично не досліджувалося. Частково воно висвітлюється в узагальнюючих працях сучасних дослідників

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Держаного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом договір Ф77/80–2017 від 31.08.2017 р.

Анатолія Кентія², Юрія Киричука³, Анатолія Русначенка⁴, Володимира Сергійчука⁵ та інших. Пролити світло на маловивчені проблеми методики підрахунків втрат вбитими, заарештованими, виведеними із повинною, виселеними особами, кількості проведених націоналістами акцій, масштабів колективізації у Карпатському краї ОУН (територія Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької та південної частини Львівської областей) покликає дана стаття.

Дослідження будь-якої адміністративно-територіальної ланки ОУН (надрайону, округи, краю тощо) доцільно розпочинати із з'ясування площі. Уже тут дослідник наштовкується на перші труднощі – доводиться послуговуватися офіційними радянськими статистичними даними. При цьому потрібно наголосити, що радянський адміністративний район не завжди відповідав району за оунівським поділом. Для початку дослідник повинен чітко з'ясувати структуру адміністративної одиниці (надрайону, округи, краю тощо), яка вивчається, прослідкувати усі зміни, що у ній відбувалися. Відтак використовуючи офіційну довідкову літературу, відповідно до структурних трансформацій підрахувати чисельність досліджуваних адміністративних одиниць (*Таблиця 1*).

Загальним підрахунком площ округ передує визначення площі надрайонів (шляхом сумування площ районів). Відповідно найбільші за площею надрайони: Рахівський (3,8 тис. км²), Турківський (3,1 тис. км² у 1947–1949 рр.), Самбірський (2,6 тис. км²), Стрийський (2,5–2,7 тис. км² у 1945–1947 рр.), Дрогобицький (2,4–2,6 тис. км² у 1945–1947 рр.), Долинський (2,4 тис. км² у 1945–1948 рр.), Надвірнянський (2,2 тис. км²) і Косівський (2,1 тис. км²) та найменші – Журавнівський (0,6–0,9 тис. км²), Станиславівський (1 тис. км²), Товмацький (1 тис. км²), Калуський (1 тис. км² до 1948 р.), Городенківський (1,2 тис. км²) і Стрийський (1,3 тис. км² після 1947 р.).

² Анатолій Кентій, *Збройний чин українських націоналістів 1920–1956. Історико-архівні нариси. Від Української військової організації до Організації українських націоналістів. 1920–1942* (Київ: ДЦЗД НАФ, 2005), т. 1, 332; Анатолій Кентій, *Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946–1956 рр.)* (Київ: Інститут історії НАН України, 1999), 111; Анатолій Кентій, *Українська повстанська армія в 1944–1945 рр.* (Київ: Інститут історії НАН України, 1999), 220.

³ Юрій Киричук, *Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика* (Львів: Добра справа, 2003), 464.

⁴ Анатолій Русначенко, *Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках* (Київ: Університетське видавництво “Пульсари”, 2002), 519.

⁵ Володимир Сергійчук, *Український здвиг: Прикарпаття. 1939–1955 рр.* (Київ: Українська видавнича спілка, 2005), 840.

Таблиця 1

Площа Карпатського краю і округ (тис. км²)

	1945	1947	1948	1950
Буковинська	4,9	4,4	4,4	4,4
Коломийська	4,7	8,5	8,5	8,5
Станиславівська	4,2	4,2	4,2	4,2
Калуська	4	5,8	4	4
Дрогобицька	7,7	8,7	8,7	7,7
Закарпатська	12,9	–	–	–
Карпатський край	38,4	31,6	29,8	28,8

Наступною важливою характеристикою будь-якої структурної одиниці підпілля є чисельність населення, що у ній проживала. Знову ж таки наштовхуємося на проблему меж областей і районів, а також можливість зробити обчислення лише на певний часовий зріз (коли здійснювався офіційний перепис населення).

Чисельність населення в адміністративно-територіальних одиницях, що ввели до Карпатського краю ОУН на кінець 1950 р., складала 2,2 млн осіб. Зокрема, на території Буковинської округи мешкали 458 тис. осіб, Коломийської – 547, Станиславівської – 376, Калуської – 241, Дрогобицької – 601. Сусідній Львівський край ОУН тоді ж охоплював територію з населенням 1,45 млн осіб.

Під час усіх підрахунків важливо враховувати структурні реорганізації, а відповідно показувати динаміку зміни чисельності адміністративно-організаційних ланок підпілля (Таблиця 2). Крайовий провід ОУН Карпатського краю, як і проводи підлеглих територіальних одиниць (окружні, надрайонні, районні проводи ОУН), складався з провідника і референтур: організаційної, пропаганди, СБ, військової, господарчої, УЧХ (на рівні крайового проводу ОУН референта УЧХ не було)⁶. З часом окремі напрями ліквідовували, а їхні функції передоручали іншим референтурам. Функціональними останні можна вважати лише при наявності у них провідника чи референта (Таблиця 3). Враховуючи цей принцип встановлено, що станом на травень 1945 р. Карпатський край ОУН мав шість округ, 15 надрайонів, 60 районів; на літо 1947 р. – п'ять округ, 17 надрайонів, 59 районів; на літо 1949 р. – п'ять округ, 17 надрайонів, 57 районів; початок 1950 р. – п'ять округ, 16 надрайонів, 53 райони; початок 1951 р. – п'ять округ, 15 надрайонів, 51 район; початок 1952 р. – чотири округи, 10 надрайонів, 27 районів; початок 1953 р. – одна округа, три надрайони, два райони; початок 1954 р. – один надрайон, один район. Для підтвердження чи корегування наших

⁶ Документи характеризующие организационное построение, функции, задачи, сферу действия и другие вопросы антисоветской деятельности ОУН-УПА в период 1943–1946 гг., Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), ф. 13, спр. 372, т. 1, арк. 227.

підрахунків потрібно враховувати записи члена Проводу ОУН Петра Федуна (“Полтави”). Згідно з ними влітку 1949 р. діючими залишилися у Буковинській окрузі – три надрайони, 9 районів; Коломийській – три надрайони, 15 районів; Станиславівській – три надрайони, 12 районів; Калуській – три надрайони, 12 районів; Дрогобицькій – чотири надрайони, 16 районів⁷.

Таблиця 2

Кількість територіальних одиниць ОУН

Структурні	Роки									
	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Округа	6	6	6	5	5	5	5	4	1	0
Надрайон	15	15	16	17	17	16	15	10	3	1
Район	60	58	59	59	57	53	51	27	2	1

Таблиця 3

Кількість керівних кадрів ОУН (крайовий і окружні проводи)

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Провідник	81	79	81	81	79	74	71	38	5	1
Орг. референт	41	39	36	33	28	24	15	6	1	0
Референт пропаганди	59	69	67	67	65	58	36	14	2	1
Референт СБ	78	78	78	78	71	68	54	22	2	0
Господарчий референт	65	63	42	27	15	4	0	0	0	0
Військовий референт	32	14	7	3	3	0	0	0	0	0
Референт УЧХ	59	47	25	15	6	2	0	0	0	0

Таким чином, як бачимо із таблиці 3, у 1951–1952 рр. були ліквідовані майже всі керівні члени крайового проводу, а також Буковинської, Коломийської та Станиславівської округ. У грудні 1951 р. загинув крайовий провідник Ярослав

⁷ Документи по идеологическим, программным, тактическим задачам, о перспективах борьбы, формах и методах антисоветской деятельности ОУН-УПА в период 1944–1954 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 398, т. 13, арк. 150.

Косарчин (“Байрак”), у лютому 1952 р. – референт пропаганди крайового проводу Михайло Дяченко (“Гомін”). Крайовий провідник Микола Твердохліб (“Грім”) загинув 17 травня 1954 р.⁸ У травні 1954 р. не залишилося жодних членів крайових, окружних, надрайонних проводів ОУН. Таким чином, саме травень 1954 р. вважаємо часом припинення організованої збройної боротьби у Карпатському краї ОУН. Та й самі силові органи 19 травня 1954 р. оголосили про цілковиту ліквідацію збройного підпілля⁹.

Серед проблем, на які нашоухуються науковці, найскладнішою залишається встановлення кількості загиблих у результаті бойових дій з обох сторін. Відомості керівних органів ОУН є неповними (дані не збереглися, точний облік був ускладнений підпільними умовами), а це не дає змоги точно зіставити інформацію з різних джерел. Під час проведення узагальнюючих досліджень доводиться користуватися радянськими статистичними показниками. Однак, радянські цифрові дані, по-перше, не є достовірними, а, по-друге, стосуються цілих областей за радянським адміністративно-територіальним поділом. Крім того, підпілля діяло не у всіх районах і округах Чернівецької та Закарпатської областей. Це серйозно ускладнює оцінку чисельності підпілля саме в тих районах, які входили до Карпатського краю.

Радянський облік чисельності та втрат включав як підпілля ОУН, так і відділи УПА, що не дає можливості їх диференціювати. Зберігся величезний масив документів (підпільних і радянських), у яких подаються різні описи однієї і тієї ж події. При цьому відрізняються показники загиблих, вилученої зброї, інколи і захоплених у полон, а навіть чисельності власних поранених і вбитих. Часто дані різняться у рази. Тому, в тих випадках, коли в документах подається суперечлива інформація щодо втрат супротивника, потрібно дотримуватися принципу використання чисельності втрат, які визнавала кожна зі сторін, враховуючи при цьому кількість зброї, вилученої внаслідок бою.

Значну проблему дослідника, який вивчає цей період, становить ідентифікація осіб підпільників і повстанців, які брали участь у боротьбі та фігурували у документах лише під псевдонімами. Репрезентативним було б укладення списку для поіменного підрахунку загиблих, заарештованих, виведених із повинною, реєстру проведених акцій, проте така робота повинна вестися на рівні дослідження окремих надрайонів, округ.

⁸ Володимир Мороз, “Закінчення збройної боротьби ОУН і УПА на українських землях,” *Визвольний шлях* 8 (2004): 78; Михайло Зеленчук, “Поминальне свято в Карпатах,” *Шлях Перемоги*, 2 червня 2004.

⁹ “Постанова Президії ЦК КПУ “Про опублікування в пресі тексту повідомлення по справі Охримовича “В воєнному трибуналі Київського військового округу” і текст повідомлення 29 квітня 1954 р.,” *Літопис УПА. Нова серія* (Київ, Торонто: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Видавництво “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2001), т. 3, 555–556.

Оскільки статистичні офіційні дані радянських органів стосуються областей за офіційним адміністративно-територіальним поділом, тоді як у 1945–1947 рр. з 27 районів Дрогобицької області до Карпатського краю ОУН входило лише 18 (1948–1950 рр. – 18 з 26, 1951–1954 рр. – 16 з 25), а з 36 районів Станіславської – 32. Отримані в результаті зазначеного підходу дані містять певну похибку, однак на сьогодні будь-які варіанти підрахунків не будуть сповна достовірними. У цьому зв'язку доцільно констатувати – досі відсутні узагальнюючі праці за шістьма округами Карпатського краю ОУН.

Хоча радянська статистика не може репрезентувати точну картину чисельності підпілля, кількості проведених акцій чи результативності чекістсько-військових операцій, проте, окреслює їхні загальні рамки. У контексті цього найскладнішим видається період до 1946 р. Саме інтенсивність боротьби, зобов'язання ліквідувати націоналістів до певної дати призводили до “гонки звітів” різними структурами, через що часто один і той самий бій, його результати приписували собі різні силові структури. Їхня оперативна інформація сумувалась, що, в підсумку, спричиняло завищення узагальнених цифр. Іноді за звітами спецслужби “ліквідували” більшу кількість націоналістів, ніж їх перебувало на обліку. Мало місце і таке явище, коли звітність за той самий період з однієї і тієї ж території у різних структурах відрізнялася у рази. Траплялося, що чисельність акцій чи кількість їх учасників суттєво різнилася у звітах, які йшли місяць за місяцем. Серйозна плутанина була з членами ОУН і симпатиками чи тими, хто взагалі не був причетний до українського визвольного руху, їх усіх часто класифікували “бандитами”.

Для підтвердження фальсифікацій, неточностей у звітних документах наведемо нижче декілька прикладів (при цьому відзначимо, що помітні принципові зміни, як у сторону зменшення, так і збільшення, за невеликий проміжок часу). Так, у довідці “Про оперативну ситуацію в західних областях України” (28 травня 1946 р. за підписом міністра внутрішніх справ Тимофія Строкача), адресованій ЦК КП(б)У, стверджено: з початку звільнення західних областей України (тобто з лютого 1944 р. до 25 травня 1946 р.) проведено 87 571 операцію і засідку, у результаті яких вбито 110 835 націоналістів та інших підпільників, затримано 250 676. Якщо на 1 січня 1945 р. нараховувалося 58 208 учасників, то на 25 травня 1946 р. – 1247 осіб (Дрогобицька обл. – 121 учасник, Станіславська – 659, Чернівецька – 11)¹⁰. Однак, вже в іншому документі – довідці “Про результати боротьби із бандитизмом на території західних областей УРСР” (укладеній також НКВС–МВС для внутрішнього використання) – зазначалося, що на 1 січня 1945 р. на обліку перебували 59 208 націоналістів. Упродовж 1945 р. виявлено 85 162, вбито 45 807, затримано 60 402, з’явилося із повинною 34 064. Загалом

¹⁰ “Справка об оперативной обстановке в западных областях Украины (по состоянию на 2 мая 1946 года),” *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали*, ред. Микола Кугутяк., (Івано-Франківськ: Лік, 2010), т. 2, 387.

140 273. На обліку продовжувало перебувати у західних областях України (1 січня 1946 р.) 4097 осіб¹¹.

На 1 травня 1947 р. у західних областях України за радянською статистикою діяли 6443 збройного спротиву: у Дрогобицькій області – 1688, Станіславській – 1220, Чернівецькій – 77, у Закарпатській – 88¹².

Простежити динаміку чисельності підпілля дозволяють матеріали репресивно-каральних органів. Одразу ж відзначимо, що вони точніші, порівняно з партійними, оскільки складалися для власного керівництва, яке хотіло знати реальну ситуацію. У них відображається тенденція до зменшення чисельності збройних структур і кількості самих підпільників. Так, 1 січня 1948 р. кількість підпільників у Дрогобицькій області становила 1080 осіб¹³, 1 лютого 1948 р. відповідно – 1103¹⁴, 1 жовтня 1948 р. – 1311¹⁵, 1 грудня 1948 р. – 1184¹⁶. Натомість на 1 червня 1948 р. по лінії відділу 2–Н УМДБ Закарпатської області на обліку перебували: 69 підпільників¹⁷, а на 1 вересня 1948 р. у Чернівецькій області – 39¹⁸.

На 1 січня 1949 р. у Дрогобицькій області емведисти нараховували 1135 повстанців¹⁹, а вже на 1 червня 1949 р. – 768²⁰, на 1 вересня 1949 р. – 729²¹. Натомість на 1 січня 1949 р. по лінії відділу 2–Н УМДБ Закарпатської області

¹¹ Дело № 2: Итоговые справки о результатах борьбы с бандитизмом за 1945 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 2, арк. 2.

¹² “Из справки зам. министра государственной безопасности УССР М. С. Попереки “О степени активности вражеских элементов на территории Украинской ССР” (27 мая 1947 г.),” Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы (Москва: РОССПЭН, 2012), т. 2, 931.

¹³ Докладные записки за январь, февраль, март, апрель, май, июнь, июль, август, сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь 1948 г., ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 180, арк. 20; Дело № 2 с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Дрогобычской области за 1948 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 58 (1953), спр. 2, т. 1, арк. 4.

¹⁴ Докладные записки за январь, февраль, март, апрель, май, июнь, июль, август, сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь 1948 г., ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 180, арк. 23.

¹⁵ Там само, арк. 323.

¹⁶ Там само, арк. 385.

¹⁷ Оперативные сводки УМГБ Закарпатской области (1 июля 1948 г. – 31 декабря 1948 г.), ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 35 (1960), спр. 6, арк. 4.

¹⁸ Оперативные сводки УМГБ Черновицкой области (1 июля 1948 г. – 31 декабря 1948 г.), ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 34 (1960), спр. 10, арк. 124.

¹⁹ Докладные записки за январь, февраль, март, апрель, май, июнь, июль, август, сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь 1948 г., ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 180, арк. 386.

²⁰ Литерное дело по Дрогобычской области за V–XII. 1949 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 59 (1953), спр. 1, т. 2, арк. 107.

²¹ Там само, арк. 107; Документы характеризующие процесс ликвидации окружных, надрайонных и других низовых звеньев вооруженного бандоуновского подполья на территории Львовской области в период 1944–1954 гг., ф. 13, спр. 372, т. 75, арк. 131; Докладные записки за январь, февраль, март, апрель, май, июнь, июль, август, сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь 1948 г., ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 180, арк. 20, 23, 130, 323, 385.

перебувало на оперативному обліку 66 учасників²²; на 1 липня 1949 р. – 90²³. На території Чернівецької області на цю дату діяли 53 націоналісти²⁴. На лютий 1949 р. відділ 2-Н УМДБ Станіславської області нарахував 926 учасників визвольної боротьби²⁵; а наприкінці червня 1949 р. – 719²⁶.

На 1 січня 1950 р. на обліку у Дрогобицькій області перебували 647 підпільників²⁷; на 20 квітня 1950 р. у Дрогобицькій області нараховувався 461 підпільник²⁸; на 1 серпня 1950 р. у Чернівецькій області діяли 39 підпільників²⁹. 1 березня 1950 р. по лінії відділу 2-Н УМДБ Станіславської області були обліковані 907 підпільників³⁰; на 1 жовтня 1950 р. – 240³¹; на 1 листопада 1950 р. – 260 осіб³². На 1 січня 1951 р. у західних областях України на обліку перебували 2335 націоналістів, з них 284 – у Дрогобицькій, 875 – Станіславській, 6 – Чернівецькій, 17 – Закарпатській).

Простежити динаміку зменшення чисельності учасників визвольного руху в окремих територіальних одиницях Карпатського краю допомагають нотатки П. Федуна. Відповідно до них, чисельність підпілля у Долинському надрайоні на 1 січня 1948 р. становила 160 осіб, 25 травня 1949 р. – 95, а влітку 1949 р. – 15. Жидачівський надрайон на 1 вересня 1948 р. налічував 115 осіб, 25 травня 1949 р. – 65, влітку 1949 р. – 28; Калуський надрайон у вересні 1948 р. нараховував 203 підпільників, 25 травня 1949 р. – 129, влітку 1949 р. – 48. Втрати за вересень

²² Оперативные сводки УМГБ Закарпатской области (1 января 1949 г. – 30 июня 1949 г.), ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 35 (1960), спр. 7, арк. 49.

²³ Оперативные сводки УМГБ Закарпатской области (1 июля 1949 г. – 31 декабря 1949 г.), ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 35 (1960), спр. 8, арк. 3.

²⁴ Дело № 5 с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Черновицкой области за 1949 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 59 (1953), спр. 5, т. 2, арк. 1–3.

²⁵ Дело № 6 с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Станиславской области за 1949 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 59 (1953), спр. 6, т. 1, арк. 68.

²⁶ Там само, арк. 312.

²⁷ Дело № 16 со справками о работе 4 отдела, ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 321, арк. 2.

²⁸ Дело № с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Дрогобычской области за 1952 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 99 (1954), спр. 2, т. 4, арк. 364.

²⁹ Дело № 4 с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Черновицкой области за 1950 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 60 (1953), спр. 4, т. 2, арк. 343–344; Дело № с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Станиславской области за 1950 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 109 (1954), спр. 1, т. 1, арк. 28.

³⁰ Дело № 3 с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Станиславской области за 1950 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 60 (1953), спр. 3, т. 1, арк. 1–2.

³¹ Агентурное дело № 304 “Верховинцы” на Карпатский краевой провод ОУН 1952 г., ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 110 (1954), спр. 2, т. 7, арк. 21.

³² Там само, арк. 100–102.

1948 – серпень 1949 р. у Калуському надрайоні становили 51 особу, Жидачівському – 50, Долинському – 65³³.

Улітку 1949 р. у Буковинській окрузі чисельність підпілля становила 180 осіб; Станіславівській – 236 осіб; Калуській – 313. П. Федун подавав також, що у Дрогобицькій окрузі влітку 1948 р. було 700 осіб, а втрати за листопад 1948 – квітень 1949 р. склали 250 осіб. Подібно у Коломийській окрузі на вересень 1948 р. було 389 підпільників, втрати за 1948–1949 рр. склали 33 особи³⁴.

Відповідно, на червень 1949 р. чисельність підпілля в округах Карпатського краю складала 1535 осіб (Буковина – 180, Коломийщина – 356, Станіславівщина – 236, Калущина – 313, Дрогобиччина – 450). Очевидно, додатково слід враховувати членів, співробітників і охоронців крайового проводу, що дає підстави оцінити загальну чисельність підпілля Карпатського краю влітку 1949 р. приблизно на 1600 осіб.

Для порівняння, документи, вилучені при загибелі Осипа Дяківа (“Торнового”), повідомляють, що навесні 1949 р. у Львівському краї перебували 652 підпільники, а 1 вересня 1950 р. – 430³⁵. З документів крайового провідника ПЗУЗ відомо, що на серпень 1948 р. там нараховувалося 960 осіб³⁶.

На основі аналізу і розшифрування записів Степана Слободяна (“Єфрема”) та інших керівників підпілля силові органи писали, що на 1 вересня 1950 р. у Карпатському краї перебували 903 націоналісти, з них 283 підпільники – у Коломийській окрузі, 192 – Станіславівській, 221 – Дрогобицькій, 168 – Калуській, 39 – Буковинській³⁷. Впродовж 1 вересня 1949 – 1 вересня 1950 р. підпілля у Карпатському краї зазнало значних втрат. Тільки у Дрогобицькій, Коломийській, Станіславівській округах загинув, був заарештований, чи з’явився із повинною 421 підпільник (у Дрогобицькій окрузі – 245, Коломийській – 72, Станіславівській – 104)³⁸. Однак, відчутнішою стала робота зі створення легальних організацій із числа молоді, учнів середніх шкіл і вищих навчальних закладів. У Коломийській окрузі впродовж вересня 1949 – вересня 1950 р. залучено до підпілля 98 учасників і організовано 134 осіб, які проживали легально. Відповідно у Дрогобицькій окрузі

³³ Документи по идеологическим, программным, тактическим задачам, о перспективах борьбы, формах и методах антисоветской деятельности ОУН–УПА в период 1944–1954 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 398, т. 13, арк. 140 зв.

³⁴ Там само, арк. 50 зв., 151 зв., 153–153 зв.

³⁵ Володимир Мороз, *Ярослав Старух (нарис життя і діяльності), Літопис Української повстанської армії. Нова серія.* (Київ, Торонто: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Видавництво “Літопис УПА”, ГДА СБУ, 2012), т. 21, 66.

³⁶ Олександр Іщук, *Діяльність Проводу ОУН(б) на Північно-західних українських землях у 1948–1952 роках* (Київ: Б. в., 2009), 29.

³⁷ Дело № 26, том 7 переписка с МГБ СССР (28 ноября 1950 г. – 30 декабря 1950 г.), ГДА СБУ, ф. 16, спр. 732, 92–101.

³⁸ Там само, арк. 102.

прийнято в підпілля 33 учасники і залучено 53 легальники, Станиславівській окрузі залучено 44 учасники, Калуській – 68³⁹.

Підпільна робота в 1950–1951 рр. спрямовувалася, в основному, на збереження вцілілих від розгрому структур збройного підпілля і їх поповнення новими кадрами, створення організацій з числа легальних осіб, в основному молоді, яка навчалася, поширення впливу на східні райони⁴⁰. Наголошувалося, що у цей час керівництво підпілля забороняло збільшувати число членів ОУН, побоюючись проникнення до організації нестійких елементів і агентури МДБ⁴¹. У 1950 р. підпілля суворо дотримувалося цього правила і не приймало до своїх лав навіть тих, хто здійснив терористичний чи диверсійний акт⁴².

П. Федун занотував відомості про втрати за зимовий і весняний період 1950–1951 рр. Так, у Коломийській окрузі втрати сягали близько 80–100 осіб; Станиславівській – 60–90 осіб, Калуській – 68 осіб; по Дрогобицькій і Буковинській округах даних не було⁴³. Згідно із записами, станом на червень 1951 р. у Дрогобицькому надрайоні (I) нараховувалися 24 підпільники, Самбірському (II) – 31, щодо Турківського надрайону (III) точних даних ще не було. П. Федун визнавав, що у Стрийському надрайоні підпілля було ліквідоване. Турківський надрайон зазнав серйозних втрат, практично було ліквідоване керівництво. У Калуській окрузі станом на червень 1951 р. залишилися 109 підпільників. Упродовж осені 1950 р. і зими 1951 р. тут втратили 72 особи⁴⁴.

Загалом у Дрогобицькій області за час від 1 січня 1950 до 15 квітня 1951 р. перейшли на нелегальне становище і діяли зі зброєю в руках, як підпільники, 36 осіб, із них: у 1950 р. – 31 особа, в 1951 р. – п'ять. Поповнення підпілля у 1950–1951 рр. за рахунок прийому нових учасників було дуже незначним і, враховуючи кількість ліквідованих органами МДБ за цей час націоналістів, чисельність підпільників стрімко зменшувалася. Якщо на 1 січня 1950 р. у Дрогобицькій області діяли 1029 оунівців, то на 1 квітня 1951 р. на обліку залишилися 246 осіб. Найхарактернішим щодо зменшення підпілля був Славський район, на території якого діяли 85 підпільників, а на 1 квітня 1951 р. у

³⁹ Там само, арк. 104.

⁴⁰ Документи характеризующие организационное построение, функции, задачи, сферу действия и другие вопросы антисоветской деятельности ОУН–УПА в период 1943–1946 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 5, арк. 16.

⁴¹ Документи характеризующие идеологию ОУН, в т.ч. взгляды и концепции буржуазных украинских националистов на историю Украины, ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 13, арк. 146.

⁴² Дело № с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Дрогобычской области за 1952 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 99 (1954), спр. 2, т. 3, арк. 314.

⁴³ Документы и материалы о мерах подполья ОУН по привлечению к националистической деятельности молодежи (проблема “Олег”), по сохранению кадров (проблема “Дажбог”), по распространению влияния на восток (проблема “Орлик”) в период 1947–1953 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 398, т. 24, арк. 126; *Федун Петро-“Полтава”*. Концепція Самостійної України, відп. ред. Михайло Романюк (Львів: [б. в.], 2013), т. 2, 254–255.

⁴⁴ Там само.

результаті чекістсько-військових операцій на обліку залишилися 17 осіб. За період з 1 січня 1950 до 1 квітня 1951 р. з числа ліквідованих в області 819 підпільників (зокрема, убито 436, захоплено у полон 147, виведено з повинною 236) ліквідовано 179 осіб, які раніше не перебували на обліку. За період з 1 січня 1950 до 1 квітня 1951 р. кількість підпільників-одинаків в області коливалася від 20 до 30⁴⁵.

Відтак на 1 січня 1952 р. загальна чисельність підпільників у Карпатському краї зменшилася до 833 осіб, з них 111 – у Дрогобицькій області, 283 – Станіславській, 6 – Чернівецькій, 8 – Закарпатській⁴⁶. Тенденція до зменшення спостерігалась і в наступні роки. На 1 січня 1953 р. у західних областях України перебували 227 підпільників, з них 84 у Станіславській, 51 – Львівській, 26 – Тернопільській, 20 – Волинській, 32 – Рівненській, 14 – Дрогобицькій областях⁴⁷.

За даними спецслужб, на 9 червня 1953 р. на території Дрогобицької області діяли 10 підпільників⁴⁸, а вже на 1 серпня 1953 р. у Дрогобицькій області УРСР на обліку перебували 9 осіб⁴⁹. На 20 вересня 1953 р. у Дрогобицькій області діяли 10 підпільників, з яких тільки два – Іван Фик (“Херсон”) – керівник групи (убитий у липні 1955 р.) і Ярослав Стасула (“Хвильовий”) – учасник групи (з’явився з повинною у червні 1956 р.), діяли на терені Карпатського краю, решта вісім – у Ходорівському і Миколаївському районах, що входили до Львівського краю ОУН⁵⁰. На 12 листопада 1953 р. чекісти писали про перебування на території Станіславської області 35 націоналістів⁵¹.

⁴⁵ Документи характеризующие формы и методы разложенческо-профилактической работы и ее значение в ликвидации вооруженного бандоуновского подполья на Украине в период 1944–1954 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 95, арк. 196–197.

⁴⁶ Справка о результатах борьбы с бандоуновским подпольем и количестве проявлений за 1951 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 39 (1960), спр. 9, арк. 21–22; Дело № 3 с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Станиславской области за 1950 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 60 (1953), спр. 3, т. 5, арк. 201–202; Дело № 2 с докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Дрогобычской области за 1952 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 99 (1954), спр. 2, т. 4, арк. 219; Дело № 16 со справками о работе 4 отдела, ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 321, арк. 2.

⁴⁷ Дело № Разной переписки с органами МВД–МГБ за 1953 год (27.I.1953 года – 25.III.1953 года), ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 99 (1954), спр. 8, т. 1, арк. 221; Дело № 16 со справками о работе 4 отдела, ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 321, арк. 2, 4–5; Документи характеризующие кадры ОУН-УПА, наличие оружия, печатной техники и других материально-технических средств, источники их получения и т.п. в период 1943–1953 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 8, арк. 248.

⁴⁸ Дело № 2 Информационные материалы для Обкома и ЦК КПУ (1 января 1953 – 31 декабря 1953), ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 314, арк. 56.

⁴⁹ Документи характеризующие чекистские мероприятия по перехвату конспиративных каналов связи ОУН с помощью агентуры; анализ и расшифровка захваченных, оуновских документов, ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 87, арк. 65; Контрольно-наблюдательное дело № 8, том 6 С материалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Станиславской области за 1954 год (1 января 1954 года – 31 декабря 1954 года), ф. 2-н, оп. 19 (1959), спр. 10, арк. 4–6.

⁵⁰ “Витяг з уточнених даних оперативного відділу штабу внутрішньої охорони МВС УРСР про українське націоналістичне підпілля західних областях УРСР станом на 20 вересня 1953 року,” Сергійчук. *Український здви́г: Прикарпаття*, 781.

На 1 січня 1954 р. було взято на облік 97 підпільників, з них 3 – у Житомирській, 11 – Рівненській, 5 – Тернопільській, 9 – Дрогобицькій, 33 – Станіславській⁵². На 1 січня 1955 р. у західних областях України розшукували 52 підпільників, зокрема 7 – у Дрогобицькій, 16 – у Станіславській областях⁵³.

Згідно з даними КДБ при Раді Міністрів УРСР, на 1 травня 1955 р. розшукувалися 50 націоналістів, з них 7 у Дрогобицькій, 16 – Станіславській, 10 – Волинській, 6 – Рівненській, 5 – Львівській, 4 – Тернопільській, 2 – Житомирській областях⁵⁴.

Доцільно навести інформацію про чисельність загиблих підпільників і бійців відділів УПА наведену у радянських підсумкових даних. За офіційними статистичними викладками, впродовж 1945–1955 рр. у західних і східних областях України було вбито 155 108 учасників визвольного руху (*Таблиця 4*)⁵⁵.

⁵¹ Контрольно-наблюдательное дело № 8, том 5 С материалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Станиславской области за 1953 год (1 октября 1953 года – 31 декабря 1953 года), ф. 2-н, оп. 19 (1959), спр. 9, арк. 94–97; Контрольно-наблюдательное дело № 8, том 6 С материалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Станиславской области за 1954 год (1 января 1954 года – 31 декабря 1954 года), ф. 2-н, оп. 19 (1959), спр. 10, арк. 4–5.

⁵² Справка-отчет за 1954 год о результатах борьбы с бандитизмом, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 12, арк. 5, 11, 13; Контрольно-наблюдательное дело № 107, С материалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Станиславской области за 1954 год (1 июля 1954 года – 31 декабря 1954 года), ф. 2-н, оп. 19 (1959), спр. 16, арк. 191.

⁵³ Контрольно-наблюдательное дело № 107, С материалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Станиславской области за 1954 год (1 июля 1954 года – 31 декабря 1954 года), ф. 2-н, оп. 19 (1959), спр. 16, арк. 190; Справка-отчет за 1954 год о результатах борьбы с бандитизмом, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 12, арк. 6; Контрольно-наблюдательное дело № 2, С материалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Дрогобычской области за 1956 год (19 июля 1956 года – 16 ноября 1956 года), ф. 2-н, оп. 12 (1960), спр. 44, арк. 20; *Внутренние войска в борьбе с буржуазным националистическим подпольем на заключительном этапе Великой Отечественной войны и в первые послевоенные годы* (Москва: ГУВВ, 1986), 110.

⁵⁴ “Справка об оперативной обстановке в западных областях УССР и борьбе органов КГБ по ликвидации остатков оуновских банд (6 травня 1955 г.),” *Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія* (Київ, Торонто: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Видавництво “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України Центральний державний архів громадських об’єднань України, 2003), т. 7, 529–530; Контрольно-наблюдательное дело № 161, С материалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Дрогобычской области за 1955 год (25 января 1955 года – 24 декабря 1955 года), ф. 2-н, оп. 12 (1960), спр. 48, арк. 160.

⁵⁵ Документы характеризующие процесс ликвидации окружных, надрайонных и других низовых звеньев вооруженного бандоуновского подполья на территории Львовской области в период 1944–1954 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 74, арк. 169; Дело № 5 Отчетная справка о результатах борьбы с бандитизмом за 1948 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 6, арк. 1; Дело № 6 Отчетные справки о результатах борьбы с бандитизмом за 1949 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 7, арк. 1; Дело № 10 Справка о результатах борьбы с бандитизмом за 1953 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 11, арк. 1–2; Дело № 8 Справка о результатах борьбы с бандоуновским подпольем и количестве проявлений, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 39 (1960), спр. 9, арк. 4.

Таблиця 4

Кількість загиблих повстанців за областями (1944–1955)

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Волинська	9998	4367	4533	410	198	120	156	72	84	45	6	5	2
Дрогобицька	16214	2607	6721	3498	1138	882	706	388	210	57	1	4	2
Львівська	28628	13611	10317	2676	615	459	361	291	167	93	29	8	1
Рівненська	31810	16878	11437	1940	576	389	284	184	63	44	11	0	4
Станіславська	36279	12214	16709	3468	1090	916	735	513	424	157	40	7	6
Тернопільська	28412	11998	10871	2989	914	607	481	308	154	78	12	0	0
Чернівецька	1905	983	697	67	58	40	32	23	5	0	0	0	0
Закарпатська	116	0	28	15	12	21	14	7	12	6	1	0	0
Разом	155108	63904	61646	15141	4617	3444	2791	1791	1141	490	102	24	17

Використовуючи наведену методику щодо підрахунку чисельності за коефіцієнтом (оскільки радянських даних за країнами ОУН немає, як і за окремими районами, що дало б можливість з'ясувати втрати у краї) за такими розрахунками отримуємо дані щодо чисельності втрат підпілля у Карпатському краї у порівнянні з Львівським краєм та, у відсотках, загальними значеннями (Таблиця 5).

Таблиця 5

Кількість загиблих повстанців у Карпатському і Львівському краях ОУН (1944–1955)

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Карпатський край	45122 (29%)	13578 (21%)	20058 (33%)	5497 (36%)	1797 (39%)	1486 (43%)	1188 (43%)	755 (42%)	528 (46%)	182 (37%)	37 (36%)	9 (37%)	7 (39%)
Львівський край	38020 (25%)	15837 (25%)	14414 (23%)	4227 (28%)	1115 (24%)	832 (24%)	660 (24%)	467 (26%)	290 (25%)	131 (27%)	34 (33%)	10 (43%)	3 (14%)

Про чисельність підпілля ОУН і відділів УПА, а також прихильників (“пособників”) свідчать і радянські відомості про арешти та явку з повинною. За офіційними статистичними даними, впродовж 1944–1955 рр. у західних областях України було арештовано 103 828 осіб (Таблиця 6).

Таблиця 6
Кількість заарештованих осіб за областями (1944–1955)

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Волинська	11071	2574	1977	1970	1150	1696	528	538	383	123	101	7	24
Дрогобицька	16830	2719	4264	2113	2046	1510	1334	2023	696	79	33	9	4
Львівська	17548	2796	5056	2529	2260	1644	1081	1493	342	187	140	12	8
Рівненська	17680	5403	4260	2422	1094	1349	1050	1424	366	198	93	6	15
Станіславська	19019	1868	5087	4536	2052	1386	911	1920	725	331	170	21	12
Тернопільська	17099	2384	3840	4343	1421	1657	1187	1444	547	123	144	5	4
Чернівецька	3959	988	1098	514	225	586	311	152	57	11	16	0	1
Закарпатська	622	0	36	222	126	108	59	15	38	18	0	0	0
Разом	103828	18732	25618	18649	10374	9936	6461	9009	3154	1070	697	60	68

За вищенаведеною методикою отримуємо такі дані щодо арештованих у Карпатському краї у порівнянні з Львівським та, у відсотках, загальними значеннями (Таблиця 7).

Таблиця 7

**Кількість заарештованих осіб у Карпатському і Львівському краях
ОУН (1944–1955)**

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Карпатський край	32810 (32%)	4461 (24%)	8499 (33%)	6177 (33%)	3539 (34%)	2971 (30%)	2103 (33%)	3274 (36%)	1185 (38%)	374 (35%)	188 (27%)	25 (41%)	14 (21%)
Львівський край	25168 (24%)	3910 (21%)	7042 (27%)	3737 (20%)	3170 (31%)	2263 (23%)	1593 (25%)	2329 (26%)	673 (21%)	252 (24%)	171 (25%)	17 (29%)	11 (16%)

Упродовж 1944–1955 рр. у західних областях України вийшли з повинною 76 742 осіб (Таблиця 8)⁵⁶.

Таблиця 8

Кількість виведених із повинною осіб за областями (1944–1955)

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Волинська	7570	1993	4612	118	26	7	4	765	37	1	4	3	0
Дрогобицька	6350	569	2847	614	55	13	21	2073	115	38	0	5	0
Львівська	15711	4108	8731	775	93	15	3	1765	145	71	2	2	1

⁵⁶ Документи характеризують процес ліквідації окружних, надрайонних і других низових звеньїв вооруженого бандоуновського підполля на території Львівської області в період 1944–1954 гг., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 74, арк. 162, 165; Дело № 5 Отчетная справка о результатах борьбы с бандитизмом за 1948 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 6, арк. 1; Дело № 6 Отчетные справки о результатах борьбы с бандитизмом за 1949 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 7, арк. 1; Дело № 7 Справки о результатах борьбы с бандитизмом за 1950 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 8, арк. 1; Дело № 10 Справка о результатах борьбы с бандитизмом за 1953 год, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 11, арк. 1; Справка-отчет за 1954 год о результатах борьбы с бандитизмом, ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 36 (1960), спр. 12, арк. 50; Дело № 2 Информационные материалы для Обкома и ЦК КПУ (1 января 1953 – 31 декабря 1953), ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 314, арк. 56.

Рівненська	15146	5205	3891	1786	124	13	4	4099	18	3	1	0	2
Станіславська	19786	1167	14536	938	246	24	19	2649	69	99	22	17	0
Тернопільська	7513	2833	2344	657	126	31	15	1456	18	23	8	2	0
Чернівецька	3089	1727	1244	48	8	2	3	54	2	1	0	0	0
Закарпатська	1577	0	0	0	2	13	8	1541	11	1	1	0	0
Разом	76742	17602	38205	4936	680	118	77	14402	415	237	38	29	3

За вищенаведеною методикою отримуємо такі дані щодо тих, хто вийшов з повинною, у Карпатському краю в порівнянні із Львівським та, у відсотках, загальними значеннями (Таблиця 9).

Таблиця 9

Кількість виведених із повинною осіб у Карпатському і Львівському краях ОУН (1944–1955)

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Карпатський край	26 537 (35%)	3144 (18%)	16063 (42%)	1291 (26%)	265 (39%)	45 (38%)	43 (55%)	5385 (37%)	148 (36%)	114 (48%)	21 (54%)	18 (63%)	0 (0%)
Львівський край	19976 (26%)	4427 (25%)	11295 (30%)	1083 (22%)	139 (20%)	22 (18%)	12 (15%)	2697 (19%)	194 (47%)	96 (40%)	4 (12%)	6 (20%)	1 (33%)

Наявність відомостей про кількість вбитих, арештованих і тих, хто з'явився з повинною, дає можливість вивести загальні суми про втрати підпілля ОУН, УПА та їхніх активних прихильників (“пособників”), тобто людей, які брали активну участь у визвольній боротьбі (Таблиця 10).

Таблиця 10

**Загальна кількість вбитих, заарештованих, виведених
із повинною осіб у Карпатському і Львівському краях ОУН
(1944–1955)**

	1944– 1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Карпатський край	104469	21 183	44 620	12 965	5 601	4 502	3 334	9 414	1 861	670	246	52	21
%	31,12	21,13	35,56	33,48	35,74	33,35	35,74	37,35	39,51	37,28	29,39	46,02	23,86
Львівський край	83 164	24 174	32 751	9 047	4 424	3 117	2 265	5 493	1 157	479	209	33	15
%	24,77	24,12	26,10	23,36	28,23	23,09	24,28	21,80	24,56	26,66	24,97	29,20	17,05
Всього	335 678	100 238	125 469	38 726	15 671	13 498	9 329	25 202	4 710	1 797	837	113	88

Отже, на території Карпатського краю в 1944–1955 рр. брало активну участь у боротьбі з радянською системою понад 104 000 осіб, тобто близько 5% населення. У подальші роки у підпіллі залишилися одиниці. Зрозуміло, що активної діяльності вони не проводили, але ворогові не здалися. З січня до липня 1956 р. було ліквідовано (вбито чи заарештовано) 112 підпільників і нелегалів, вилучено 478 одиниць зброї⁵⁷. У вересні 1956 р. радянські спецслужби виявили і захопили підпільну групу у Чернелицькому р-ні, яку очолювали Володимир Врубель (“Марко”) та Юрій Григорчак (“Ярема”)⁵⁸. Упродовж 1957 р. каральні органи у

⁵⁷ Юрій Киричук, *Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ століття* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2000), 269; “Справка об оперативной обстановке в западных областях УССР и борьбе органов КГБ по ликвидации остатков оуновских банд (6 травня 1955 г.),” *Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія* (Київ, Торонто: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Видавництво “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України Центральний державний архів громадських об’єднань України, 2003), т. 7, 549; Довідки, доповідні записки і спецповідомлення органів МВС, КДБ, суду і прокуратури, довідки і доповідні інструкторів та бригад ЦК КП України про підсумки господарчих кампаній (09.01–15.09.1956), Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. п-5001, оп. 29, спр. 46, арк. 52.

⁵⁸ Іван Романюк, “Останній бункер,” *Городенщина. Історико-мемуарний збірник* (Нью-Йорк: Вінніпег; Городенка: Вік, 2002), т. 2, 194–200; Дмитро Проданик та Василь Гуменюк, “Вступ,” *Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія* (Київ, Торонто: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Видавництво “Літопис УПА”, ГДА СБУ, 2015), т. 25: Коломийська округа ОУН: Документи і матеріали (1945–1952), 25.

Дрогобицькій області схопили 23 підпільників і нелегалів, вилучили у населення 112 одиниць зброї, гранати і патрони⁵⁹. Саме це дозволило чекістам звітувати про повну ліквідацію підпілля⁶⁰.

Проте у Карпатському краї ОУН, як і в інших регіонах, були ще ті, хто вирішив не здаватися ворогові. Григорій Дем'ян свідчить, що підпільник Кузьма Дасів зустрічався у 1961 р. з трьома озброєними повстанцями в околицях с. Грабовець Славського р-ну, а останнім у цьому районі в 1962 р. застрелився повстанець, що перебував у підпіллі Дмитро Козловський (“Голуб”)⁶¹. Я. Галашук переховувався у влаштованій криївці на околиці м. Тлумач аж до серпня 1991 р.⁶²

Крім відділів УПА, збройні операції у Карпатському краї проводили самооборонні кушові відділи (СКВ), боївки Служби безпеки ОУН (СБ) і жандармерії, охоронні відділи. Неодноразово вони об'єднувалися для проведення спільних акцій. Слід зазначити, що часто СКВ називали просто “кущем”, тому слід розрізняти вживання терміна “кущ” на означення одиниці адміністративно-територіального поділу і збройного підрозділу СКВ. Бойові завдання виконували також охоронні відділи, боївки СБ, адміністративні боївки. Для порівняння, у Львівському краї ОУН діяли СКВ, адміністративні боївки (функціонували до 1945 р.), охоронні відділи, боївки СБ, а також теренові сотні (діяли на базі СКВ або паралельно з ними). Особливістю ж Коломийщини було те, що там вдалося створити запасні сотні УПА (т. зв. резерв, який складався переважно зі старших за віком людей), які в боях практично участі не брали.

Ще одним проблемним питанням залишається підрахунок чисельності проведених акцій. Складність полягає, по-перше, у відсутності узагальнюючих даних підпілля; по-друге, замовчуванні акцій радянською стороною; по-третє, відомості стосуються цілих областей за радянським адміністративно-територіальним поділом. Про значне приховування акцій, особливо на початковому етапі боротьби, свідчать кілька фактів. Із статистичної інформації випливає, що на Станіславщині у 1945 р. було проведено більше акцій, ніж у 1944 р., чого, на нашу думку, реально бути не могло. В окремих роках бойові дії у Дрогобицькій області за звітами переважали бойові операції повстанців за аналогічний період у Станіславській області, що також не відповідало дійсності. Крім цього, КДБ у підсумкових зведеннях об'єднало дані з Львівської та Дрогобицької областей в одне ціле. Ще однією особливістю є й те, що спостерігається різниця у кількості акцій між МВС (завжди більше) і МДБ в

⁵⁹ Киричук, *Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика*, 308; Стенограма 8-ї обласної конференції (Розпочато 20.12.1957 – закінчено 21.12.1957), ДАЛО, ф. п-5001, оп. 31 (1960), спр. 1, арк. 40.

⁶⁰ Контрольно-наблюдательное дело № 16, С матеріалами по руководству и контролю за агентурно-оперативной работой УКГБ Дрогобычской области за 1957 год (3 июня 1957 года – 31 декабря 1957 года), ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 12 (1960), спр. 46, арк. 2, 81.

⁶¹ Григорій Дем'ян, “Тридцять шість років у підпіллі,” *Визвольний шлях* 6 (1999): 746–751.

⁶² Мороз, “Закінчення збройної боротьби ОУН і УПА на українських землях,” 86–87.

одному районі. НКДБ і НКВС за проведення однієї і тієї ж операції звітували у своїх відомствах, тому виходили значні цифри загиблих, полонених. Для приховування акцій з 1949 р. введено рубрику “проісшествія”. Згідно із радянськими даними упродовж 1944–1955 рр. у західних областях України відбулося 14 449 акцій, пов’язаних з учасниками визвольного руху (Таблиця 11).

Таблиця 11

Кількість проведених акцій за областями (1944–1955)

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Волинська	2003	689	408	276	178	227	135	50	24	3	10	3	0
Дрогобицька	1850	162	564	279	229	334	216	45	11	8	1	0	1
Львівська	3109	813	935	319	323	314	221	110	36	25	5	2	6
Рівненська	2443	720	547	267	266	353	191	67	20	6	1	4	1
Станіславська	2468	401	368	485	339	344	257	174	69	15	10	3	3
Тернопільська	1892	370	452	307	222	296	156	59	16	13	1	0	0
Чернівецька	506	132	147	134	57	16	15	5	0	0	0	0	0
Закарпатська	178	0	30	57	22	23	20	8	13	1	2	0	2
Разом	14449	3287	3451	2124	1636	1907	1211	518	189	71	30	12	13

За описаною методикою отримуємо дані щодо чисельності акцій ОУН і УПА в Карпатському краї в порівнянні із загальними значеннями та Львівським краєм (Таблиця 12).

Таблиця 12

Кількість проведених акцій у Карпатському і Львівському краях ОУН (1944–1955)

	1944–1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Карпатський край	4126 (29%)	596 (18%)	880 (26%)	808 (38%)	533 (33%)	576 (30%)	413 (34%)	199 (38%)	81 (43%)	20 (27%)	12 (38%)	3 (22%)	5 (41%)
Львівський край	3 985 (28%)	912 (28%)	1 164 (34%)	466 (22%)	437 (27%)	455 (24%)	316 (26%)	143 (28%)	48 (25%)	29 (42%)	6 (22%)	2 (19%)	7 (51%)

Апробовану методику підрахунку використовуємо і для встановлення чисельності депортаційних заходів радянської адміністрації. Карально-репресивні органи СРСР у західноукраїнських областях усвідомлювали, що масове виселення родин підпільників не лише суттєво зменшить базу підтримки визвольного руху, але й змусить частину вояків до “розкаєння”, щоб уберегти свої сім’ї від заслання в Сибір. Депортаційні заходи сприяли значному виходу із повинною (Таблиці 13, 15). Масштаби примусових виселень прямо співмірні із чисельністю й активністю структур українського визвольного руху. Депортаційні кампанії радянської адміністрації мали на меті не лише придушити опір незгідних, але й змінити національну і соціальну структуру суспільства. Депортації застосовувалися також як інструмент залякування тих, хто міг стати в опозицію до влади. У ході депортаційних кампаній для припинення підпільної і повстанської боротьби радянські органи використовували систему заручництва, коли погрозами виселення членів сімей і родин учасників визвольного руху, примушували їх до явки з повинною.

Таблиця 13

Кількість виселених сімей з областей, які входили до Карпатського та Львівського країв ОУН

	1944–1952	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Дрогобицька	10559	460	668	849	4504	9	1600	1656	690	123
Львівська	13457	1130	689	712	5255	108	1880	2386	999	298
Станіславська	13817	222	1985	286	4512	0	1689	3409	1455	259
Чернівецька	1523	77	311	73	613	0	109	118	222	0
Разом по Волинській, Дрогобицькій, Львівській, Рівненській, Станіславській, Тернопільській, Чернівецькій, Закарпатській областях	65906	4724	7393	2612	26364	240	7665	11033	5021	854

Послугуємося вище розписаною методикою для приблизного отримання даних щодо кількості виселених сімей/осіб у Карпатському краї у порівнянні із загальними значеннями та Львівським краєм (Таблиці 14, 16).

Таблиця 14

**Кількість виселених сімей з областей, які входили
до Карпатського та Львівського країв ОУН**

	1944– 1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Карпатський край	20 (32%)	581 (13%)	2 521 (34%)	893 (34%)	7 626 (29%)	6 (3%)	2 718 (35%)	4 295 (39%)	1 957 (39%)	309 (36%)
Львівський край	18 (28%)	1 308 (28%)	1 132 (15%)	1 026 (39%)	7 258 (28%)	111 (46%)	2 560 (33%)	3 274 (30%)	1 409 (28%)	371 (43%)

Таблиця 15

**Кількість виселених осіб з областей, які входили
до Карпатського та Львівського країв ОУН**

	1944– 1952	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Дрогобицьк	35 623	1 285	1 746	2	14	55	6 133	6 607	2 617	483
Львівська	42 883	2 586	1 576	1	15	406	6 314	9 343	3 781	1 175
Станіславсь	40 692	586	4 368	636	11 883	0	5 118	11 985	5 210	906
Чернівецька	4 298	247	797	212	1 627	0	345	360	710	0
Разом	203 662	12 762	17 497	6 350	77 808	817	25 527	41 149	18 523	3 229

Таблиця 16

**Кількість виселених осіб з областей, які входили
до Карпатського і Львівського країв ОУН**

	1944– 1955	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Карпатський край	64 463 (32%)	1 625 (13%)	5 844 (33%)	2 271 (36%)	21 827 (28%)	38 (5%)	9 140 (36%)	15 587 (38%)	7 016 (38%)	1 114 (35%)
Львівський край	59 033 (29%)	3 079 (24%)	2 643 (15%)	2 583 (41%)	22 076 (28%)	423 (52%)	8 770 (34%)	12 708 (31%)	5 302 (29%)	1 450 (45%)

Варто відзначити, що погрози виселенням і виселення використовувалося для втягнення селян до колгоспів. Хід і масштаби колективізаційної кампанії становлять окрему важливу проблему. Створення колгоспів упродовж 1944–1950 рр. відбувалося наступними темпами (Таблиця 17).

Таблиця 17

Кількість створених колгоспів в областях, які входили до Карпатського та Львівського країв ОУН

	1944–1950	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Дрогобицька	810	0	11	5	49	704	36	5
Закарпатська	538	0	0	2	11	398	121	6
Львівська	933	1	10	34	171	308	162	247
Станіславська	646	0	1	20	53	160	252	160
Чернівецька	491	1	16	47	240	166	16	5
Разом по західних областях	6 703	38	69	147	1 118	3 293	1 382	656

Запропоновану методику використано й для отримання даних щодо ходу колективізації у Карпатському краї в порівнянні із загальними значеннями та Львівським краєм (Таблиця 18).

Таблиця 18

Кількість створених колгоспів в областях, які входили до Карпатського і Львівського країв ОУН

	1944–1950	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Карпатський край	2 162 (32%)	1 (3%)	24 (35%)	70 (48%)	331 (30%)	1194 (36%)	386 (28%)	157 (24%)
Львівський край	1 256 (19%)	1 (3%)	14 (20%)	38 (26%)	193 (17%)	542 (16%)	201 (15%)	266 (41%)

Таким чином, запропонована у статті форма підрахунку чисельності попри свою не бездоганність на сьогодні залишається оптимальною моделлю для цифрових узагальнень. Для достовірніших, точніших підрахунків необхідно укладати списки для поіменного підрахунку загиблих, заарештованих, виведених із повинною, реєстру проведених акцій, проте така робота повинна вестися на рівні дослідження окремих надрайонів і округ. Ця форма підрахунків буде репрезентативнішою, однак, вона потребує і тривалого часу, і практично повної ідентифікації осіб, що вимагає спільних зусиль не лише окремих дослідників, а й академічних інституцій та державних органів влади України.

METHODOLOGICAL BASES OF CALCULATING NUMERICAL DATA OF FUNCTIONING OF UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT IN THE CARPATHIAN AREA OF THE OUN (1945–1954)

Vasyl ILNYTSKYI

The Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University,
the Chair of Ukraine's History,
46 Lesya Ukrainka str., 82100, Drohobych, Lviv Region, Ukraine

The main thesis of the article is making calculations of the strength of underground and insurgent formations, general losses by those killed, arrested, persons who gave themselves up, evicted, the number of offensives taken by the nationalists, and collectivisation scales still remains a point of issue and discussions of researchers. This problem has at present no final solution. It also concerns the Carpathian area of the OUN (alias Karpats'kyi Krai, the territory of Ivano-Frankivs'k, Transcarpathian, Chernivtsi oblasts (provinces) and Lviv oblast's southern part) as the available sources, though they do not provide an exact answer, however, give a chance to adequately define the scales of the underground's activity. In the beginning of all these calculations it is important to consider structural reorganisations and, accordingly, to show the dynamics of change of staff strength of the underground's administrative-organizational links.

When carrying out generalising studies researches have to use the Soviet statistical data. However, the Soviet figures, on the one hand, are not authentic and, on the other hand, concern whole provinces in accordance with the Soviet administrative-territorial division. Besides, the underground operated not in all okruhas and raions (districts) of Chernivtsi and Transcarpathian oblasts. It seriously complicates generalising calculations in those districts which entered into Karpats'kyi Krai. The Soviet account of strength and losses included both the OUN's underground and UPA departments which fact does not allow researches to differentiate between them.

As the statistical official data of the Soviet bodies concern areas by the official administrative-territorial division, whereas in 1945–1947 of 27 districts of Drohobych province only 18 (in 1948–1950 18 out of 26, in 1951–1954 16 out of 25) entered Karpats'kyi Krai of the OUN, and of 36 districts of Stanislaviv oblast – 32. The data obtained in the result of the specified approach may contain certain errors; however, no variants of calculation will be quite authentic. Thereupon it is expedient to ascertain that till now there are no generalising works on six okruhas of Karpats'kyi Krai of OUN.

The form of calculation of the staff strength suggested in this article, although it is not faultless, remains for today an optimum model for numerical generalisations. For more authentic and more exact calculations it is necessary to make lists for nominal calculation of the perished, arrested, those who gave themselves up, and a catalogue of the number of the set operations, but such a work should

certainly be conducted at the level of research of separate nad-raions (super-districts) and okruhas (regions). This form of calculations will be more representative, however, it is much time consuming and requires, practically, full identification of persons which, in its turn, needs the common efforts of not just separate researchers, but also of the academic establishments and state structures of the Ukrainian government.

Key words: calculation technique, strength, OUN, UPA, the Carpathian area of OUN (Karpats'kyi Krai).

REFERENCES

- Agenturnoye delo № 304 “Verkhovintsy” na Karpatskiy krayevoy provod OUN. 1952 g. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU). Fond 2-n, opys 110 (1954), sprava 2, tom 7. (in Russian).
- Delo № 10. Spravka o rezultatakh borby s banditizmom za 1953 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 36 (1960), sprava 11. (in Russian).
- Delo № 16 so spravkami o rabote 4 otдела. HDA SBU. Fond 71, opys 6, sprava 321. (in Russian).
- Delo № 2 s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Drogobychskoy oblasti za 1948 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 58 (1953), sprava 2, tom 1. (in Russian).
- Delo № 2. Informatsionnyye materialy dlya Obkoma i TsK KPU (1 yanvarya 1953 – 31 dekadrya 1953). HDA SBU. Fond 71, opys 6, sprava 314. (in Russian).
- Delo № 2. Itogovyye spravki o rezultatakh borby s banditizmom za 1945 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 36 (1960), sprava 2. (in Russian).
- Delo № 26, tom 7 perepiska s MGB SSSR (28 noyabrya 1950 g. – 30 dekabrya 1950 g.). HDA SBU. Fond 16, sprava 732. (in Russian).
- Delo № 3 s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Stanislavskoy oblasti za 1950 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 60 (1953), sprava 3, tom 1. (in Russian).
- Delo № 3 s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Stanislavskoy oblasti za 1950 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 60 (1953), sprava 3, tom 5. (in Russian).
- Delo № 4 s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Chernovitskoy oblasti za 1950 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 60 (1953), sprava 4, tom 2. (in Russian).
- Delo № 5 s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Chernovitskoy oblasti za 1949 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 59 (1953), sprava 5, tom 2. (in Russian).
- Delo № 5. Otchetnaya spravka o rezultatakh borby s banditizmom za 1948 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 36 (1960), sprava 6. (in Russian).
- Delo № 6 s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Stanislavskoy oblasti za 1949 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 59 (1953), sprava 6, tom 1. (in Russian).
- Delo № 6. Otchetnyye spravki o rezultatakh borby s banditizmom za 1949 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 36 (1960), sprava 7. (in Russian).
- Delo № 7. Spravki o rezultatakh borby s banditizmom za 1950 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys

- 36 (1960), справа 8. (in Russian).
- Delo № 8. Spravka o rezultatakh borby s bandounovskim podpolyem i kolichestve proyavleniy. HDA SBU. Fond 2-n, opys 39 (1960), справа 9. (in Russian).
- Delo № Raznoy perepiski s organami MVD-MGB za 1953 god (27.I.1953 goda – 25.III.1953 goda). HDA SBU. Fond 2-n, opys 99 (1954), справа 8, tom 1. (in Russian).
- Delo № s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Drogobychskoy oblasti za 1952 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 99 (1954), справа 2, tom 4. (in Russian).
- Delo № s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Stanislavskoy oblasti za 1950 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 109 (1954), справа 1, tom 1. (in Russian).
- Delo № s dokladnymi zapiskami, spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Drogobychskoy oblasti za 1952 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 99 (1954), справа 2, tom 3. (in Russian).
- Delo № s dokladnymi zapiskami. spetssoobshcheniyami po agenturno-operativnoy rabote i drugimi materialami po linii OUN UMGB Drogobychskoy oblasti za 1952 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 99 (1954), справа 2, tom 4. (in Russian).
- Dem'yan, Grigoriy. "Trydtsyat shist rokov u pidpilli." *Vizvolniy shlyakh* 6 (1999): 746–751. (in Ukrainian).
- Dokladnyye zapiski za yanvar, fevral, mart, aprel, may, iyun, iyul, avgust, sentyabr, oktyabr, noyabr, dekabr 1948 g.. HDA SBU. Fond 71, opys 6, справа 180. (in Russian).
- Dokladnyye zapiski za yanvar, fevral, mart, aprel, may, iyun, iyul, avgust, sentyabr, oktyabr, noyabr, dekabr 1948 g.. HDA SBU. Fond 71, opys 6, справа 180. (in Russian).
- Dokumenty i materialy o merakh podpolia OUN po privlecheniyu k natsionalisticheskoy deyatel'nosti molodezhi (problema "Oleg"), po sokhraneniyu kadrov (problema "Dazhbog"), po rasprostraneniyu vliyaniya na vostok (problema "Orlik") v period 1947–1953 gg. HDA SBU. Fond 13, справа 398, tom 24. (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye chekistskiye meropriyatiya po perekhvaty konspirativnykh kanalov svyazi OUN s pomoshchyu agentury; analiz i rasshifrovka zakhvachennykh, ounovskikh dokumentov. HDA SBU. Fond 13, справа 372, tom 87. (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye formy i metody razlozhenchesko-profilakticheskoy raboty i eyo znacheniy v likvidatsii vooruzhennogo bandounovskogo podpolia na Ukraine v period 1944–1954 gg. HDA SBU. Fond 13, справа 372, tom 95. (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye ideologiyu OUN, v t. ch. vzglyady i kontseptsii burzhuaznykh ukrainskikh natsionalistov na istoriyu Ukrainy. HDA SBU. Fond 13, справа 372, tom 13. (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye kadry OUN-UPA, nalichiy oruzhiya, pechatnoy tekhniki i drugikh materialno-tekhnicheskikh sredstv, istochniki ikh polucheniya i t. p. v period 1943–1953 gg. HDA SBU. Fond 13, справа 372, tom 8. (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye organizatsionnoye postroyeniye, funktsii, zadachi, sferu deystviya i drugiye voprosy antisovetskoy deyatel'nosti OUN-UPA v period 1943–1946 gg. HDA SBU. Fond 13, справа 372, tom 1 (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye organizatsionnoye postroyeniye. funktsii, zadachi, sferu deystviya i drugiye voprosy antisovetskoy deyatel'nosti OUN-UPA v period 1943–1946 gg. HDA SBU. Fond 13, справа 372, tom 5. (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye protsess likvidatsii okruzhnykh, nadrayonnykh i drugikh

- nizovykh zvenyev vooruzhennogo bandounovskogo podpolia na territorii Lvovskoy oblasti v period 1944–1954 gg. HDA SBU. Fond 13, sprava 372, tom 75. (in Russian).
- Dokumenty kharakterizuyushchiye protsess likvidatsii okruzhnykh, nadrayonnykh i drugikh nizovykh zvenyev vooruzhennogo bandounovskogo podpolia na territorii Lvovskoy oblasti v period 1944–1954 gg. HDA SBU. Fond 13, sprava 372, t. 74. (in Russian).
- Dokumenty po ideologicheskim, programmnyim, takticheskim zadacham, o perspektivakh borby, formakh i metodakh antisovetskoy deyatel'nosti OUN-UPA v period 1944–1954 gg. HDA SBU. Fond 13, sprava 398, tom 13. (in Russian).
- Dokumenty po ideologicheskim, programmnyim, takticheskim zadacham, o perspektivakh borby, formakh i metodakh antisovetskoy deyatel'nosti OUN-UPA v period 1944–1954 gg. HDA SBU Fond 13, sprava 398, tom 13. (in Russian).
- Dovidky, dopovidni zapisky i spetspovidomlennya orhaniv MVS, KDB, sudu i prokuratury, dovidky i dopovidni instruktoriv ta bryhad TsK KP Ukrayiny pro pidsumky hospodarchykh kampaniy (09.01–15.09.1956). Derzhavnyy arkhiv Lvivskoy oblasti (dali – DALO). Fond p-5001, opys 29, sprava 46. (in Russian).
- Fedun Petro-“Poltava”*. *Kontseptsiya Samostiynoyi Ukrayiny*. Vidp. red. Mikhaylo Romanyuk. Lviv: [b. v.], 2013, t. 2 (in Ukrainian).
- Ishchuk, Oleksandr. *Diyalnist Provodu OUN(b) na Pivnichno-zakhidnykh ukrainskykh zemlyakh u 1948–1952 rokakh*. Kyiv: b. v., 2009. (in Ukrainian).
- Kentiy, Anatoliy. *Narys borotby OUN-UPA v Ukraini (1946–1956 rr.)*. Kyiv: Instytut istorii NAN Ukrainy, 1999. (in Ukrainian).
- Kentiy, Anatoliy. *Ukrainska povstanska armiya v 1944–1945 rr.* Kyiv: Instytut istorii NAN Ukrainy, 1999. (in Ukrainian).
- Kentiy, Anatoliy. *Zbroynyi chyn ukrainskykh natsionalistiv 1920–1956. Istoryko-arkhivni narysy. Vid Ukrainskoyi viyskovoyi orhanizatsiyi do Orhanizatsiyi ukrainskykh natsionalistiv. 1920–1942*. Kyiv: DTsZD NAF, 2005, t. 1. (in Ukrainian).
- Kontrolno-nablyudatelnoye delo № 107. S materialami po rukovodstvu i kontrolyu za agenturno-operativnoy rabotoy UKGB Stanislavskoy oblasti za 1954 god (1 iyulya 1954 goda – 31 dekabrya 1954 goda). Fond 2-n, opys 19 (1959), sprava 16. (in Russian).
- Kontrolno-nablyudatelnoye delo № 16. S materialami po rukovodstvu i kontrolyu za agenturno-operativnoy rabotoy UKGB Drogobychskoy oblasti za 1957 god (3 iyunya 1957 goda – 31 dekabrya 1957 goda). HDA SBU. Fond 2-n, opys 12 (1960), sprava 46. (in Russian).
- Kontrolno-nablyudatelnoye delo № 161. S materialami po rukovodstvu i kontrolyu za agenturno-operativnoy rabotoy UKGB Drogobychskoy oblasti za 1955 god (25 yanvarya 1955 goda – 24 dekabrya 1955 goda). Fond 2-n, opys 12 (1960), sprava 48. (in Russian).
- Kontrolno-nablyudatelnoye delo № 2. S materialami po rukovodstvu i kontrolyu za agenturno-operativnoy rabotoy UKGB Drogobychskoy oblasti za 1956 god (19 iyulya 1956 goda – 16 noyabrya 1956 goda). Fond 2-n, opys 12 (1960), sprava 44. (in Russian).
- Kontrolno-nablyudatelnoye delo № 8. tom 5 S materialami po rukovodstvu i kontrolyu za agenturno-operativnoy rabotoy UKGB Stanislavskoy oblasti za 1953 god (1 oktyabrya 1953 goda – 31 dekabrya 1953 goda). f. 2-n. op. 19 (1959). spr. 9. (in Russian).
- Kontrolno-nablyudatelnoye delo № 8. tom 6 S materialami po rukovodstvu i kontrolyu za agenturno-operativnoy rabotoy UKGB Stanislavskoy oblasti za 1954 god (1 yanvarya 1954 goda – 31 dekabrya 1954 goda). Fond 2-n, opys 19 (1959), sprava 10. (in Russian).
- Kyrychuk, Yuriy. *Narysy z istoriyi ukrainskoho natsionalno-vyzvolnoho rukhu 40–50-kh rokiv XX stolittya*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2000. (in Ukrainian).

- Kyrychuk, Yuriy. *Ukrainskyi natsionalnyi rukh 40–50-kh rokiv XX stolittya: ideolohiya ta praktyka*. Lviv: Dobra sprava, 2003. (in Ukrainian).
- Liternoye delo po Drogobychskoy oblasti za V–XII. 1949 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 59 (1953), sprava 1, tom 2. (in Russian).
- Moroz, Volodymyr. “Zakinchennya zbroynoy borotby OUN i UPA na ukrayinskykh zemlyakh.” *Vyzvolnyi shlyakh* 8 (2004): 72–87. (in Ukrainian).
- Moroz, Volodymyr. Yaroslav Starukh (narys zhyttia i diyalnosti). Litopys Ukrayinskoyi povstanskoyi armiyi. Nova seriya. Kyiv, Toronto: NAN Ukrayini, In-t ukrayinskoyi arkheohrafiyi ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy, Vyd-vo “Litopis UPA”. HDA SBU, 2012, t. 21. (in Ukrainian).
- Operativnyye svodki UMGB Chernovitskoy oblasti (1 iyul 1948 g. – 31 dekabr 1948 g.). HDA SBU. Fond 2-n, opys 34 (1960), sprava 10. (in Russian).
- Operativnyye svodki UMGB Zakarpatskoy oblasti (1 iyulya 1948 g. – 31 dekabrya 1948 g.). HDA SBU. Fond 2-n, opys 35 (1960), sprava 6. (in Russian).
- Operativnyye svodki UMGB Zakarpatskoy oblasti (1 iyulya 1949 g. – 31 dekabrya 1949 g.). HDA SBU. Fond 2-n, opys 35 (1960), sprava 8. (in Russian).
- Operativnyye svodki UMGB Zakarpatskoy oblasti (1 yanvarya 1949 g. – 30 iyunya 1949 g.). HDA SBU. Fond 2-n, opys 35 (1960), sprava 7. (in Russian).
- “Postanova Prezidiyi TsK KPU “Pro opublikuvannya v presi tekstu povidomlennya po spravi Okhrimovicha “V voyennomu tribunali Kiyivskogo viyskovogo okruhu» i tekst povidomlennya 29 kvitnya 1954 r.”. Litopis UPA. Nova seriya. Kiyiv, Toronto: NAN Ukrayini. In-t ukrayinskoyi arkheohrafiyi ta dzhereloznavstva im. M. S. Grushevskoho NAN Ukrainy. Vid-vo “Litopis UPA”. Derzhavniy komitet arkhiviv Ukrainy. TsDAGO Ukrainy. HDA SBU. t. 3. Borotba proti UPA i natsionalistichnogo pidpillya: direktivni dokumenti TsK Kompartiyi Ukrainy. 1943–1959). (2001). (in Russian).
- Prodanyk, Dmytro, Vasyl Humenyuk. “Vstup.” *Litopys Ukrainskoyi Povstanskoyi Armiyi. Nova seriya*. Kyiv, Toronto: NAN Ukrainy. In-t ukrayinskoyi arkheohrafiyi ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy, Vyd-vo “Litopis UPA”. HDA SBU, 2015, t. 25. (in Ukrainian).
- Romanyuk, Ivan. “Ostanniy bunker.” Horodenshchyna. Istoryko-memuarnyi zbirnyk. Nyu-York, Vinnipeg, Horodenka: Vik. 2002, t. 2. 194–200 (in Ukrainian).
- Rusnachenko, Anatoliy. *Narod zburenyi: Natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini i natsionalni rukhy oporu v Bilorusiyi, Lytvi, Latviyi, Estoniyi u 1940–50-kh rokakh*. Kyiv: Universytetske vydavnytstvo “Pulsary”, 2002. (in Ukrainian).
- Serhiychuk, Volodymyr. *Ukrainskyi zdvyh: Prykarpattya. 1939–1955 rr.* Kyiv: Ukrayinska vydavnycha spilka, 2005. (in Ukrainian).
- Spravka o rezultatakh borby s bandounovskim podpolyem i kolichestve proyavleniy za 1951 god. HDA SBU. Fond 2-n, opys 39 (1960), sprava 9. (in Russian).
- Spravka ob operativnoy obstanovke v zapadnykh oblastiakh Ukrainy (po sostoyaniyu na 2 maya 1946 goda). *Ukrainskyi natsionalno-vyzvolnyi rukh na Prykarpatti v XX stolitti. Dokumenty i materialy*. Red. Mykola Kuhutyak. Ivano-Frankivsk: Lik, 2010, t. 2, kn. 2. (in Russian).
- Spravka ob operativnoy obstanovke v zapadnykh oblastiakh USSR i borbe organov KGB po likvidatsii ostatkov ounovskikh band (6 travnya 1955 g.). Litopis Ukrainskoyi Povstanskoyi Armiyi. Nova seriya. Kyiv, Toronto: NAN Ukrayini. In-t ukrayinskoyi arkheohrafiyi ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy, Vyd-vo “Litopis UPA”,

- Derzhavnyi komitet arkhiviv Ukrainy, Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obyednan Ukrainy, 2003, t. 7. (in Russian).
- Spravka-otchet za 1954 god o rezultatakh borby s banditizmom. HDA SBU. Fond 2-n, opys 36 (1960), sprava 12. (in Russian).
- Stenograma 8-yi oblasnoyi konferentsiyi (Rozpochato 20.12.1957 – zakincheno 21.12.1957). DALO. Fond p-5001, opys 31 (1960), sprava 1. (in Russian).
- Ukrainskiye natsionalisticheskiye organizatsii v gody Vtoroy mirovoy voyny. Dokumenty.* Moskva: ROSSPEN, 2012, t. 2. (in Russian).
- Vnutrenniye voyska v borbe s burzhuaznym natsionalisticheskim podpolyem na zaklyuchitelnom etape Velikoy Otechestvennoy voyny i v pervyye poslevoyennyye gody.* Moskva: GUVV, 1986. (in Russian).
- Zelenchuk, Mykhaylo. “Pominalne svyato v Karpatakh.” *Shlyakh Peremogi.* 2 chervnya 2004. 15 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редколегії: 15 вересня 2017 р.

Прийнята до друку: 19 грудня 2017 р.